

Nr 174.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn; given Stockholms slott den 10 mars 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Axel Gjöres.

Sammanfattning.

Till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn begäras 300 000 kronor, vilka skulle tillföras en särskild fond, handelsflottans välfärdsfond. Dessutom föreslås, att en avgift till välfärdsanordningarna uttages av redare och sjömän. Avgiften utgör enligt förslaget fyra öre för dag och sjöman att utgivas till hälften av redaren och till hälften av sjömannen. Staten skulle även bidra med ett belopp motsvarande de influtna avgifterna. Statens bidrag uppskattas för nästa budgetår till 150 000 kronor. Det föreslås vidare, att avgiftsskyldigheten fastslås i allmän författning. Slutligen framlägges förslag att för samordning av välfärdsarbetet skapas ett rådgivande organ, handelsflottans välfärdsråd, bestående av en opartisk ordförande och ett antal representanter för berörda parter.

F ö r s l a g
till
L a g
om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn skall, förutom bidrag av allmänna medel, i den omfattning nedan sägs utgå en avgift (välfärdsavgift) från svenska sjömän och redare.

2 §.

Välfärdsavgiften utgör fyra öre för dag och sjöman under tid då sjömannen varit för utrikes fart påmönstrad å svenskt handelsfartyg. Semester som infaller i omedelbar anslutning till avmönstring inräknas i nämnda tid. Avgiften skall utgivas till hälften av sjömannen och till hälften av redaren.

3 §.

Med sjöman förstås i denna lag envar som är inskriven vid sjömanshus.

Med handelsfartyg förstås i denna lag fartyg som nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål som med handelsjöfarten har gemenskap, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- och dykeriföretag.

4 §.

Närmare bestämmelser angående avgifternas beräkning och erläggande meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

Utdrag av protokollet över handelsärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och finansdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Gjöres.

Efter bemyndiganden av Kungl. Maj:t den 18 januari och den 1 februari 1946 tillkallade min företrädare i ämbetet sju utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om sjöfolkets levnads- och arbetsförhållanden.¹ Bland annat skulle utredningsmännen undersöka möjliga utvägar att utvidga välfärdsanordningarna för sjöfolket i svenska och utländska hamnar.

Utredningen, som antagit benämningen 1946 års sjömanskommitté, har den 15 april 1947 avgivit betänkande angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn (SOU 1947:29). För närmare kännedom om kommitténs förslag ber jag att få hänvisa till betänkandet.

Över betänkandet ha infordrade utlåtanden avgivits av kommerskollegium — efter hörande av samtliga sjömanshus i riket, stadsfullmäktige i Stockholm och Göteborg, de föreningar som bedriva sjömanshemsverksamhet i Härnösand, Landskrona, Luleå, Malmö, Norrköping, Oskarshamn och Stockholm samt sjömansinstitutet i Stockholm —, socialstyrelsen, svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinförbund, svenska sjöfolksförbundet, svenska avdelningen av föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar samt chefen för byrån för arvs- och ersättningsärenden inom utrikesdepartementet.

Välfärdsanordningar för sjöfolk i Sverige.

I vårt land finnas för närvarande 10 *sjömanshem* nämligen i Göteborg, Stockholm, Hälsingborg, Malmö, Norrköping, Landskrona, Sundsvall, Luleå, Härnösand och Oskarshamn, vilka ha till huvudsaklig uppgift att till billigt pris bereda logi åt sjöfolk. I sjömanshemmen finnas i regel även läs- och skrivrum samt smärre bibliotek, medan serveringsrörelse endast undantags-

¹ De sakkunniga voro fil. dr A. Björnberg, ordf., kommerserådet G. Böös, direktören H. F. Reuterskiöld, förbundsordföranden J. Svensson, direktören A. Söre, ombudsmannen E. Blomgren och sjökaptenen Å. Strömberg.

vis förekommer. Sjömanshemmen i Göteborg och Oskarshamn äro rent kommunala inrättningar. Kommunalt inflytande utövas även i fråga om sjömanshemmen i Landskrona, Luleå och Malmö. Sjömanshemmet i Sundsvall står under ledning av sjömanshusdirektionen därstädes, medan sjömanshemmen i Hälsingborg, Härnösand och Norrköping stå under enskild ledning. Stockholms sjömanshem står under tillsyn och förvaltning av en särskild styrelse.

Skillnaden i standard mellan de olika sjömanshemmen är påtaglig. Medan sjömanshemmen i Göteborg, Härnösand, Landskrona och Luleå kunna betecknas som fullt moderna, äro flera av de andra sjömanshemmen icke tidsenliga. Sjömanshemmens ekonomi har i många fall varit vacklande, och detta har någon gång medfört, att rörelsen temporärt måst nedläggas. Statliga bidrag ha i vissa fall utgått till sjömanshemmen. Vidare ha stadsfullmäktige och andra kommunala myndigheter i viss utsträckning lämnat sjömanshemmen ekonomiskt stöd.

Läs- och skrivrum för sjömännen funnos vid 1947 års ingång i 45 svenska hamnar. I läsrummen tillhandahållas i regel ett flertal tidningar och tidskrifter. Oftast äro lokalerna utrustade med radio och sällskapsspel samt i vissa fall även med smärre bibliotek. Stundom förekommer mindre serveringsrörelse särskilt i samband med samkväm. Vidare anordnas på sina håll föreläsningar och filmföreläsningar. I styrelserna för läsrummen sitta i regel prästmän eller personer som intaga en ledande ställning inom frikyrkliga samfund och verksamheten har ofta religiös prägel. Endast i enstaka fall synas stadgarna för läsrumsstyrelserna innehålla bestämmelse om att personer med kännedom om sjöfolk och deras levnadsvanor skola tillhöra styrelsen.

Verksamheten finansieras väsentligen genom basarer, försäljningar av syföreningars arbeten, insamlingar bland rederier och enskilda samt kollektmedel. Statliga bidrag ha ej förekommit men kommunerna lämna i flera fall årliga bidrag. Mindre bidrag utgå dessutom i vissa fall av sjömanshusmedel.

Sjömansinstitutet i Stockholm ombesörjer numera en väsentlig del av välfärdsarbetet bland sjömännen i Stockholm. Institutet omfattar rymliga läs- och skrivrum, bibliotek, lokaler för studiecirklar, gymnastiksal, duschrum och tvättstuga samt rum för servering. Vidare har institutet en större föreläsningssal samt verkstadslokaler där undervisning bedrives. Till institutet utgick anslag av lotterimedel under åren 1937 och 1938.

Till välfärdsarbetet torde kunna räknas även det arbete, som utföres av svenska sjömansbiblioteket i Göteborg samt den studieverksamhet som anordnas av arbetarnas bildningsförbund i samarbete med svenska sjöfolksförbundet.

Sjömanskommittén.

Kommittén framhåller, att behovet av *sjömanshem*, vilka böra få karaktären av verkliga hotell, är framträdande. Det synes kommittén angeläget att antalet sjömanshem väsentligt ökas. Kommittén har endast ansett sig kunna

göra beräkningar med vid marginal och har sammanfattat resultatet av beräkningarna på följande sätt.

Grupp 1. (Sjöfartshotell med 50 eller flera bäddplatser). Sådana sjöfartshotell böra finnas i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm.

Grupp 2. (Sjöfartshotell med 30—50 bäddplatser). Sådana böra finnas i Gävle, Norrköping och Sundsvall.

Grupp 3. (Sjöfartshotell med mindre än 30 bäddplatser). Sådana böra finnas i Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Luleå, Oskarshamn, Oxelösund eller Nyköping, Uddevalla och Västerås.

På vissa av här nämnda platser är, framhåller kommittén, behovet av sjöfartshotell redan täckt genom de sjömanshem som finnas.

Behovet av *läs- och skrivrum*, vilka böra få ökad prägel av klubbrum, har även indelats i tre grupper. Såsom allmän grund för bedömningen av behovet har kommittén använt tillgänglig statistik rörande mönstringsfrekvensen, sjömansförmedlingarnas verksamhet samt fartygstrafiken i rikets hamnar.

Grupp 1. Större klubbrum, s. k. sjömansinstitut, erfordras i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm.

Grupp 2. Medelstora klubbrum med plats för minst 50—75 sjömän böra finnas i Gävle, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Luleå, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Sundsvall, Uddevalla och Västerås. Behovet av läsrum torde på dessa orter i regel kunna täckas på så sätt att lämpliga klubblokaler inrymmas i sjöfartshotellens fastigheter, vilket redan är fallet på flera håll.

Grupp 3. Dessutom föreligger behov av klubbrum i Halmstad, Holmsund, Karlskrona, Limhamn, Nynäshamn, Skelleftehamn, Stugsund, Trelleborg, Visby, Västervik och Örnsköldsvik. För närvarande finnas läsrum i samtliga dessa hamnar utom Nynäshamn och Örnsköldsvik. De behöva emellertid alla moderniseras.

Yttranden.

Sjömanskommitténs förslag har lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna och organisationerna. I vissa fall ha dock lokala behov av välfärdsanordningar utöver de av sjömanskommittén föreslagna förts på tal.

Välfärdsanordningar för sjöfolk i utländska hamnar.

Välfärdsarbetet i främmande hamnar har sedan länge varit ordnat i skandinaviskt samförstånd. I Europa tillhöra praktiskt taget alla skandinaviska *sjömanshem* föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar. Föreningen har sin centrala ledning, överstyrelsen, i Oslo och består av en svensk, en norsk och en dansk avdelning, vardera med sin särskilda styrelse. Från handels- och sjöfartsfonden har den svenska avdelningen erhållit bidrag för åren 1903—1938 samt 1945—1947. Avdelningen har dess-

utom vid skilda tillfällen erhållit bidrag av allmänna medel för att uppföra sjömanshem eller för andra speciella ändamål.

De svenska sjömanshem, som finnas på den nordamerikanska kontinenten, omhänderhas av svensk-amerikanska kyrkliga sammanslutningar. I Buenos Aires har i början av år 1947 invigts ett nytt sjömanshem, som bekostats av enskild person.

Läs- och skrivrummen, stundom kallade »sjömanskyrkor», ha i utlandet väsentligen samma funktion som motsvarande anordningar i hemlandet. De stå i flertalet fall under ledning av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. »Sjömanskyrkornas» verksamhet avser, förutom att tillgodose rent religiösa uppgifter, främst att inrätta och sköta läsrum för sjöfolk i utländska hamnar samt att i anslutning härtill bereda sjömännen tillfälle att njuta av god underhållning, erhålla råd och upplysningar i skilda angelägenheter m. m. Föreståndarna för läsrummen, oftast sjömanspräster, besöka regelbundet de svenska fartyg som anlöpa hamnar inom de distrikt där de äro verksamma. För att leda verksamheten i de olika hamnarna hade styrelsen under år 1945 i sin tjänst 16 sjömanspräster och 9 assistenter, varav 5 prästerliga, 1 lärare, 1 församlingssystem, och vidare ett antal vaktmästare.

Sjömansvårdsstyrelsen finansierar till övervägande del sin verksamhet genom gåvor och kollekt etc. Från och med budgetåret 1942/43 anslås ur kyrkofonden medel till avlöningar åt vissa sjömanspräster, för närvarande sammanlagt 9. Vissa statsbidrag ha även utgått.

Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömansmission omfattar stationer i Grimsby, Immingham, Hamburg, Liverpool och Lübeck. I Boston finns ett läs- och skrivrum, en s. k. sjömansklubb, Scandinavian Sailors Home, som förestås av en svensk-amerikansk prästman, tillhörande svenska missionskyrkan (svenska missionsförbundet).

Sjömanskommittén.

Kommittén har ansett behovet av sjöfartshotell i Europa för närvarande vara mest framträdande i Antwerpen, Rotterdam och London. Åtgärder böra vidare enligt kommitténs mening även vidtagas för att ordna sjömäns inkvartering i New York och San Francisco.

I fråga om klubbrum för sjömän utomlands anser kommittén, att sådana för närvarande behöva inrättas i Istanbul, Lissabon och Narvik. I en nära framtid torde även kunna överblickas huruvida ett ytterligare antal klubblokaler behöva inrättas i andra utländska hamnar, varvid i första hand Amsterdam, Bombay, Haifa, Montevideo, Santos och Stettin böra komma i fråga.

Yttranden.

Sjömanskommitténs förslag har i denna del i huvudsak lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna och organisationerna. Dock ha i flera fall framhållits att något sjöfartshotell i London icke för närvarande behövede uppföras.

Välfärdsarbetets organisation.

Sjömanskommittén.

Kommittén finner, att det arbete som hittills bedrivits har varit av utomordentlig betydelse och värt allt erkännande. Kommittén understryker emellertid behovet av att verksamheten samordnas under enhetlig ledning. För närvarande saknas i stort sett möjlighet att på mest ändamålsenliga sätt avpassa välfärdsarbetet efter det på olika orter och inom olika verksamhetsområden förekommande behovet.

I enlighet med sina direktiv har kommittén undersökt möjligheten att utbygga verksamheten och därvid funnit, att detta kan förväntas ske endast under långt större medverkan från det allmännas sida än som hittills varit fallet. Det har icke utan skäl framhållits från de ombordanställdas sida, att samhället icke i tillfredsställande grad tagit ansvar för att välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn varit tillräckliga. Det är enligt kommitténs uppfattning därför väl motiverat att det allmänna nu påtager sig ett ökat ansvar för välfärdsarbetet bland sjöfolk. Om så icke blir fallet, kommer vårt sjöfolk att känna sig försatt i en betydligt sämre ställning än sjöfolk i andra länder, där välfärdsarbetet, särskilt under det senaste kriget, genom medverkan från det allmänna effektiviserats och kommit att präglas av moderna, under samverkan med sjömännen själva utformade principer. De omfattande sociala välfärdsåtgärder, som statsmakterna vidtagit för arbetare och andra anställda i land, ha icke i nämnvärd grad kunnat utnyttjas av sjöfolket. Det får därför anses angeläget att i olika avseenden motsvarande förmåner beredas sjöfolket. En möjlighet att skapa en sådan compensation för sjöfolket är att förbättra välfärdsanordningarna i hamnarna. I överensstämmelse med de principer som kommit till uttryck vid välfärdsarbetets omorganisation i Norge har kommittén funnit den lämpligaste organisatoriska lösningen av förevarande problem vara att inrätta ett offentligen erkänt organ med uppgift att leda och samordna verksamheten. Kommittén föreslår sålunda, att ett statligt samarbetsorgan, ett handelsflottans välfärdsråd, tillsättes.

Detta organ bör, framhåller kommittén, i främsta rummet omhändera planeringen på längre sikt av verksamheten och samordningen av de olika intressen, som på detta område komma till uttryck. Välfärdsrådets allmänna uppgifter skola enligt kommitténs mening vara av utredande och rådgivande art. Rådet bör sålunda på grundval av en fördjupad kännedom om välfärdsarbetets nuvarande organisation och det framtida behovet av olika slag av anordningar uppdraga de principiella riktlinjerna för välfärdsarbetet bland sjöfolk. Rådet bör avväga det förekommande och motsedda behovet av sjöfartshotell, klubbrum för sjömän osv. Rådet bör därför självfallet arbeta i nära kontakt med företrädare för olika lokala intressen. Genom rådets sammansättning torde vidare garanti skapas för samarbete med såväl de ombordanställdas som redarnas organisationer samt med de frivilliga organisationer som äro verksamma på området. Det synes i varje fall

tills vidare olämpligt, att välfärdsrådet bedriver någon egen hotellverksamhet, åtminstone i hemlandet.

Det bör vidare enligt kommitténs mening ankomma på välfärdsrådet att yttra sig över till Kungl. Maj:t inkomna framställningar om statsbidrag till välfärdsanordningar för sjöfolk ävensom att föreslå fördelning av eventuellt för dessa ändamål tillgängliga allmänna medel. Rådet skall även självt kunna taga initiativ till nya anordningar samt till anslag till föreläsningens verksamhet i utländska hamnar och annan mera speciell bildnings- och upplysningsverksamhet.

Till välfärdsrådets uppgifter bör även enligt kommitténs uppfattning höra att följa välfärdsfrågornas internationella behandling med särskild hänsyn till den verksamhet, som bedrivs inom internationella arbetsorganisationen. Eftersom ett liknande välfärdsråd redan fungerar i Norge och allt tyder på att ett dylikt organ kommer att skapas även i Danmark, bör det svenska välfärdsrådet arbeta i nära kontakt med motsvarande organ i de övriga skandinaviska länderna.

I välfärdsrådet böra, anser kommittén, de ombordanställda vara representerade av tre personer samt redarna och de organisationer som bedriva välfärdsarbete för sjöfolk genom vardera två personer. Till ordförande bör förordnas en person som icke företräder något av de nämnda intressena, och vidare bör i rådet ingå såsom självskrivnen ledamot chefen för kommerskollegii sjöfartssociala avdelning.

Kommittén föreslår sålunda att välfärdsrådet skall bestå av åtta ledamöter samt chefen för kommerskollegii sjöfartssociala avdelning. Med undantag för den sistnämnde böra ledamöterna utses av Kungl. Maj:t för en tid av tre år i sänder. Rådet bör utgöra ett självständigt arbetande organ som är direkt underställt Kungl. Maj:t. Kommittén förutsätter att rådets utredningar och förslag överlämnas till Kungl. Maj:t, som beslutar om frågornas vidare handläggning. Den förutsätter även att Kungl. Maj:t därvid i första hand kommer att uppdraga handläggningen åt kommerskollegium. På så sätt förenklas och förbilligas rådets administration och undvikes att något mera kostsamt kansli behöver upprättas. Därigenom torde även av rådet önskade mera preliminära utredningar och undersökningar efter beslut av Kungl. Maj:t kunna utföras inom kommerskollegium. Kommittén framhåller dock att under denna förutsättning en viss personalförstärkning torde bli erforderlig på kommerskollegii sjöfartssociala avdelning.

Det lokala välfärdsarbetet är, framhåller kommittén vidare, i många mindre och medelstora svenska hamnar enkelt och praktiskt organiserat. Sjömanshemmen och de enskilda läsrummen stå under ledning av särskilda styrelser. Kommittén finner att ytterligare organ för välfärdsarbetet icke bör skapas på sådana orter. För att styrelserna skola få bättre kontakt med sjöfolket och med de kommunala myndigheterna finner kommittén önskvärdt att de verksamma enskilda föreningarna komplettera sina styrelser med representanter för sjömän och för kommuner. Redareintresset torde redan på de flesta platser vara representerat. Där studiecirkelverksamhet anordnas bör samarbete etableras med arbetarnas bildningsförbund.

Välfärdsarbetets organisationsfråga i de mindre, svenska hamnarna torde sålunda enligt kommitténs mening kunna lösas på ett effektivt och enkelt sätt utan direkt statlig medverkan. I större sjöfartscentra såsom Göteborg, Stockholm, Malmö, Hälsingborg samt Landskrona är däremot läget ett annat. På dessa orter komma, framhåller kommittén, sannolikt även i framtiden flera från varandra helt fristående välfärdsinstitutioner att bedriva sin verksamhet. Sjöfartshotellen och klubbrummen äro av sådan storlek att de icke utan stora svårigheter kunna förenas. Dessutom finnas i Göteborg andra välfärdsföretag, såsom svenska sjömansbiblioteket och den av arbetarnas bildningsförbund ledda verksamheten för att organisera studiecirkel ombord å fartygen. De erfarenheter som vinnas inom en gren av välfärdsarbetet böra tillgodogöras även de andra, och starka skäl tala för att i de fem städerna särskilda lokala välfärdskommittéer bildas. Dyliga kommittéer böra utses av välfärdsrådet.

Välfärdskommittéernas uppgift blir, anför sjömanskommittén, att vara samarbetsorgan för de skilda välfärdsinstitutionerna. Bland de spörsmål, som kommittéerna komma att få taga ställning till, kunna nämnas ansökningar om ekonomiskt stöd från stat och kommun. Inom välfärdskommittéerna böra vidare dryftas större problem som de enskilda institutionerna ha att taga ställning till. Välfärdskommittéerna kunna även få till uppgift att uppdraga gränserna mellan olika institutioners arbetsfält.

Kommittén framhåller angelägenheten av att uppdelningen av välfärdsarbetet icke leder till kraftödande splittring av arbetet eller till rivalitet mellan organisationer och konkurrens om verksamhetsområdena. För att skapa garantier för ett fruktbärande samarbete förordas att lokala välfärdskommittéer utses av välfärdsrådet även i utländska hamnar. Redan avsikten att i någon viss hamn inrätta välfärdsanordningar bör vara tillräckligt motiv för att tillsätta en sådan kommitté. Vilka intressen som där böra vara representerade torde i allmänhet tämligen lätt kunna avgöras.

Yttranden.

Förslaget om att upprätta ett handelsflottans välfärdsråd har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga hörda myndigheter och organisationer med undantag av den svenska avdelningen av *föreningen för skandinaviska sjömanshem i utländska hamnar*, som befarar att förslaget kommer att innebära en stark överorganisation. *Svenska sjöfolksförbundet* tillstyrker att ett välfärdsråd inrättas men önskar att detta erhåller en av kommerskollegium mera oberoende ställning.

Kommerskollegium tillstyrker, att ett särskilt rådgivande organ upprättas, men vill ifrågasätta huruvida icke rådet bör erhålla en efter svenska förhållanden mera lämpad benämning, förslagsvis »Sjöfartssociala rådet». Kollegium framhåller vidare, att det är av vikt, att de lokalt verksamma organens handlingsfrihet icke i onödan kringskäres. — Kommerskollegium har även anmält, att ämbetsverkets personal behövde ökas med två tjänstemän om sjömanskommitténs förslag genomfördes. Dessutom syntes en viss ökning av kollegii lokalutrymmen erfordras.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse påyrkar att antalet ledamöter i rådet skulle ökas, så att även generalsekreteraren i styrelsen i likhet med chefen för kommerskollegii sjöfartssociala avdelning skulle få självskriven plats i rådet. *Socialstyrelsen* har ifrågasatt huruvida icke de inom välfärdsarbetet redan verksamma organisationerna borde beredas ökad representation i rådet.

Välfärdsarbetets finansiering.

Sjömanskommittén.

När det gäller välfärdsanordningar i Sverige, framhåller kommittén, förutsättes kommunerna taga en betydande del i finansieringen. I första hand böra dessa kunna ställa tomter till förfogande kostnadsfritt, på vilka sjöfartshotell eller klubblokaler för sjömän kunna uppföras. De böra vidare i viss utsträckning kunna bevilja räntefria lån till de olika välfärdsföretagen. Kommittén anser emellertid välfärdsanordningar för sjöfolk i hamnarna vara en angelägenhet av den omfattning och vikt att det allmänna bör bidraga i större utsträckning än kommunerna kunna väntas vara beredda att göra. Det bör därför ankomma på staten att bidraga till nyanläggningar och omfattande renoveringar av sjöfartshotell och klubb- rum för sjömän i Sverige. Beträffande anordningarna i utlandet måste givetvis staten i främsta rummet bära kostnaderna för dessas upprättande, ehuru kommittén i detta liksom i föregående fall förutsätter att betydande bidrag såsom hittills lämnas från enskilt håll. Den privata insamlingsverksamheten torde även underlättas genom att staten kommer att bära huvudansvaret för verksamhetens fortbestånd och anordningarnas kvalitet.

På grundval av de av kommittén utförda behovsundersökningarna har kommittén beräknat att följande engångsanslag skulle vara erforderliga.

Sjöfartshotell i Sverige.

Grupp 1	kronor	1 600 000	
Grupp 2	»	1 200 000	
Grupp 3	»	1 200 000	kronor 4 000 000

Klubb- rum i Sverige

Grupp 1	kronor	300 000	
Grupp 2	»	—	
Grupp 3	»	200 000	kronor 500 000

Sjöfartshotell i utlandet

Europa	kronor	1 200 000	
Förenta staterna	»	900 000	» 2 100 000
Klubb- rum i utlandet			» 900 000

Tillhopa kronor 7 500 000.

Förutom dessa nu beräknade, förutsedda engångskostnader för verksamhetens igångsättande och upprustning synas, framhåller kommittén, ytterligare 500 000 kronor böra reserveras för vissa speciella ändamål. Särskilt understryker kommittén att behovet av semesterhem för sjöfolk är framträdande och att medel till dylika hem redan nu böra reserveras.

Kommittén föreslår att till täckande av dessa kostnader en särskild välfärdsfond för sjöfolk om 8 miljoner kronor upprättas, ur vilken anslag under den närmaste femårsperioden kan anvisas till ifrågavarande ändamål. Kommittén är visserligen medveten om att svårigheter föreligga att under den närmaste tiden få byggnadstillstånd för uppförande av de nya sjöfartshotellen men vågar dock med hänsyn till det trängande behovet antaga, att byggnaderna kunna uppföras under den närmaste femårsperioden. I detta sammanhang pekar kommittén även på möjligheten att använda medel, som uppkommit genom krigsförsäkringsnämndens verksamhet under det andra världskriget, för detta ändamål.

Såvitt kommittén kan finna torde, yttrar kommittén, årliga bidrag till driften vid sjöfartshotellen icke behöva utgå regelbundet. Däremot torde under särskilda, extraordinära omständigheter mindre anslag behöva lämnas till verksamheten. Verksamheten vid klubbrummen för sjömän åter kan icke väntas på ett tillfredsställande sätt kunna upprätthållas utan att mindre årliga bidrag lämnas till driften. Medelsbehovet härför kan emellertid icke beräknas för närvarande, och kommittén föreslår att medel för detta ändamål anvisas först sedan välfärdsrådet haft möjlighet utföra mera hållbara beräkningar rörande behovet.

De årliga kostnaderna för välfärdsrådets verksamhet ha beräknats till cirka 10 000 kronor.

Yttranden.

Kommitténs kostnadsberäkningar ha av de hörda myndigheterna och organisationerna i stort sett lämnats utan erinran. I vissa fall har dock ifrågasatts, huruvida icke de för sjöfartshotellen avsedda kostnaderna beräknats för lågt. *Kommerskollegium* har föreslagit en ökning av välfärdsfonden till 10 milj. kronor samt även ifrågasatt huruvida icke ett avgiftssystem borde införas för finansiering av de löpande kostnaderna för välfärdsanordningarna.

I en inom handelsdepartementet utarbetad, den 6 december 1947 dagtecknad promemoria rörande finansieringen av de årliga kostnaderna för välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn har omnämnts, att de årliga kostnaderna för välfärdsarbetet i Norge finansieras genom ett avgiftssystem samt att en liknande lösning föreslagits för Danmarks vidkommande. Den norska avgiften utgör 240 öre per sjöman och månad, av vilka 60 öre erläggas av sjömannen, 60 öre av redaren samt 120 öre av staten. De medel som inflyta jämte räntor å dessa må användas till att täcka välfärdsrådets fasta administrationsutgifter samt till att främja välfärdsanordningarna. Medlen hänförs till en driftsfond, som administreras av det norska välfärdsrådet. En-

ligt ett danskt kommittéförslag skulle välfärdsavgifter upptagas på danska fartyg med 8 öre per man och dag, av vilka 2 öre skulle erläggas av sjömannen, 2 öre av redaren och 4 öre av staten. Såsom motivering för sitt förslag anför den danska kommittén, att det vore naturligt att både redare och sjöfolk lämna bidrag till välfärdsanordningarna, vilka äro i hela sjöfartsnäringens intresse. När välfärdsarbetet finansieras av staten, redarna och de ombordanställda själva kommer, framhålls i promemorian, även detta att bidra till att utplåna det drag av välgörenhet som hittills vilat över anordningar av denna art och som uppenbarligen avhållit många sjömän från att draga nytta av de institutioner som funnits.

I promemorian hävdas, att vad som anförts av den danska kommittén med fog syntes kunna åberopas jämväl för vårt lands vidkommande. Otvivelaktigt kunde det också här anses skäligt och lämpligt att redarna och de sjöfarande bidroge till täckande av kostnaderna för välfärdsarbetet. En välfärdsavgift syntes enklast kunna beräknas per dag varvid beloppet lämpligen kunde sättas lika med det i Danmark föreslagna eller 8 öre, att erläggas med 2 öre av sjömannen, 2 öre av redaren och 4 öre av staten.

Över promemorian ha yttranden avgivits av 1946 års sjömanskommitté, Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet, vilka samtliga tillstyrkt förslaget eller lämnat detsamma utan erinran.

Departementschefen.

Sjöfolkets behov av välfärdsanordningar i hamnarna har hittills i väsentlig omfattning tillgodosetts genom insatser från enskilt håll. I många fall ha också betydelsefulla resultat nåtts utan medverkan av stat eller kommun. Det behjärtade arbete, som sålunda utförts och alltjämt utföres, är värt allt erkännande från det allmännas sida.

Det rådande tillståndet i fråga om välfärdsanordningarna är dock ingalunda i alla avseenden tillfredsställande. Det förhållandet att olika organisationer stå bakom välfärdsarbetet har medfört, att standarden och typen på välfärdsanordningarna är ganska växlande. Och som helhetsomdöme måste nog anses gälla att de nuvarande välfärdsanordningarna genomsnittligt sett icke äro av den kvalitet och den omfattning, som sjöfolket med hänsyn till yrkets påfrestningar och betydelse bör äga rätt att kräva.

Utomlands har särskilt under krigsåren mycket åtgjorts från statsmakternas sida för att främja sjöfolkets välfärd. Den prägel av välgörenhet, som verksamheten ofta haft, har därigenom försvunnit. Tiden synes nu vara inne också för Sveriges del att staten tager ett ökat ansvar för välfärdsanordningarna för sjöfolk i hamn. Detta bör kunna ske på ett sådant sätt att de frivilliga insatserna icke hämmas utan att i stället det nuvarande fruktbara samarbetet mellan samhällliga organ och enskilda skall kunna fortsätta.

Sjömanskommittén har gjort en inventering av behovet av nya välfärdsanordningar och har därvid kommit till att de viktigaste behoven under den närmaste femårsperioden skulle kunna tillgodoses inom ramen för ett belopp av 8 000 000 kronor. Kommittén pekar därvid på möjligheten att täcka dessa kostnader ur de s. k. krigsförsäkringsmedlen. Enligt kommitténs förslag skulle det erforderliga beloppet avsättas till en särskild välfärdsfond.

Kommitténs bedömning av behovet av nya välfärdsanordningar har i allt väsentligt godtagits av alla i ärendet hörda myndigheter och organisationer. För egen del finner jag det synnerligen önskvärt, att det av kommittén skisserade programmet genomföres. Rådande läge gör det emellertid nödvändigt att låta utbyggnaden ske långsammare än som i och för sig vore önskvärt. Vad angår medelstilldelningen för nästa budgetår kan jag sålunda endast förorda att ett mindre belopp, förslagsvis 300 000 kronor, anvisas för nya välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter vederbörlig utredning besluta, till vilka särskilda välfärdsanordningar medlen skola användas. Då frågan hur de s. k. krigsförsäkringsmedlen skola disponeras icke kan lösas i detta sammanhang, torde de för välfärdsarbetet för nästa budgetår erforderliga medlen böra anvisas i vanlig ordning å riksstaten. Det må här anmärkas, att staten åtminstone tills vidare icke bör äga eller driva välfärdsinrättningar för sjöfolk. Det synes lämpligare att dessa inrättningar liksom hittills äro antingen kommunala eller också skötta av föreningar eller sammanslutningar. Då statsbidrag lämnas till verksamheten bör detta självfallet ske under sådana villkor, att trygghet vinnes för att medlen på bästa sätt användas till det ändamål, för vilka de avsetts.

De medel, som sålunda skulle anvisas, böra användas till nya byggnadsföretag, tomtköp och andra större investeringar. Däremot böra underhålls- och driftkostnader, smärre investeringar och andra utgifter, som mera äga karaktär av löpande kostnader, bestridas i annan ordning. I den inom handelsdepartementet upprättade promemorian har ifrågasatts, att bidrag till täckande av sådana kostnader skulle, närmast efter danskt och norskt mönster, utgå såväl från staten som från redarna och sjöfolket. Bidraget skulle enligt promemorian utgå med 8 öre för dag och sjöman att erläggas med 4 öre av staten, 2 öre av redaren och 2 öre av sjömannen. De sålunda framlagda förslagen ha biträtts av redarnas och sjöfolkets organisationer.

Det är ännu för tidigt att bedöma hur stora belopp som komma att erfordras för löpande kostnader i samband med att välfärdsanordningarna utbyggas. Det i departementspromemorian framförda och av vederbörande organisationer gillade förslaget synes emellertid innebära så stora fördelar ur allmän synpunkt att staten bör biträda detsamma.

Avgifter böra erläggas för alla svenska sjömän, som äro påmönstrade svenska fartyg på utrikes rulla. Det kan därjämte övervägas huruvida avgifter böra uttagas även för utländska sjömän, som äro mönstrade på svenska fartyg. Sålunda har den s. k. sjömanspensionsutredningen i sitt den 17 januari 1948 avgivna betänkande föreslagit, att pensionsavgifter

skulle uttagas av såväl svenska som utländska sjömän. Kungl. Maj:t har ännu icke tagit ställning till nämnda förslag, vilket är under remissbehandling. Då frågan om skyldighet för utländska sjömän att erlægga pensionsavgifter sålunda ännu icke prövats, synes det mig för närvarande riktigtast föreslå, att välfärdsavgifterna tills vidare uttagas allenast för svenska sjömän. Det kan vidare ifrågasättas, att avgifter borde uttagas även av sjömän i inrikes fart. Då emellertid dessa sjömän till stor del icke äro mönstringsspliktiga, är det av redovisningstekniska skäl mindre lämpligt att av dem uttaga avgifterna. Redarnas och sjöfolkets avgifter böra uppbäras hos sjömanshusen och därifrån inlevereras till kommerskollegium. Närmare bestämmelser om uppbörden torde få meddelas i administrativ ordning.

Vad angår frågan om storleken av statens bidrag till de löpande kostnaderna må anmärkas, att beloppet kan till storleken slutligt fastställas först i efterhand, då mönstringssiffrorna kunna redovisas. Det för nästa budgetår erforderliga beloppet kan uppskattas till 150 000 kronor. Kommerskollegium bör avsätta medlen till en särskild fond, handelsflottans välfärdsfond. Det synes också lämpligt att de statliga bidragen till anläggningkostnader tillföras fonden, varvid dock bör iakttagas att anläggningsmedel och medel avsedda för löpande kostnader böra räkenskapsmässigt hållas skilda. De statsmedel, som enligt vad jag i det föregående tillstyrkt, böra utgå till engångsutgifter och löpande utgifter för välfärdsverksamheten, böra alltså anslagstekniskt upptagas såsom avsättning till handelsflottans välfärdsfond. För nästa budgetår skulle avsättningen utgöra (300 000 + 150 000 =) 450 000 kronor. Enär det statliga beloppet för löpande kostnader icke kan, såsom jag nyss erinrat, till summan fastställas förrän i efterhand, torde avsättningsanslaget upptagas såsom förslagsanslag.

Redarnas och sjöfolkets bidragsplikt till välfärdsanordningar bör fastslås i allmän författning. Med hänsyn härtill har inom handelsdepartementet utarbetats förslag till *lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn*.

Kommitténs förslag om inrättande av ett handelsflottans välfärdsråd finner jag välbetänkt. Särskilt sedan redare och sjöfolk förklarar sig villiga att själva bidra till kostnaderna för välfärdsanordningarna ter det sig helt naturligt att de också erhålla tillfälle att taga del i handläggningen av frågor rörande dessa anordningars utbyggnad. Rådet bör benämnas handelsflottans välfärdsråd och bestå av en opartisk ordförande och ett antal representanter för intresserade sammanslutningar och organisationer. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva vilka som böra vara representerade i rådet. De allmänna riktlinjer, som sjömanskommittén föreslagit beträffande välfärdsrådets verksamhet, böra enligt min mening läggas till grund för rådets arbete. Kostnaderna för rådets verksamhet böra bestridas ur handelsflottans välfärdsfond.

Medan välfärdsrådets verksamhet främst bör vara av allmänt rådgivande art, synes själva välfärdsadministrationen böra förläggas till kommerskolle-

gium. Ämbetsverket har emellertid anmält, att den förordade utökningen av välfärdsverksamheten komme att medföra behov av ökad arbetskraft inom kollegium. Det torde ännu icke vara möjligt att avgöra i vilken utsträckning sådan förstärkning kan komma att erfordras. Med hänsyn härtill anser jag mig icke nu böra göra framställning om medel för ändamålet. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot, torde dock den personalförstärkning inom kollegium, som under nästkommande budgetår tillfälligt kan visa sig nödvändig, få avlönas med anlitage av medel ur välfärdsfonden.

Nu hemställer jag, under åberopande av det anförda, att lagrådets utlåtande över lagförslaget av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
G. Lindenbaum.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 10 mars 1948.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 8 mars 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 februari 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av förste kanslisekreteraren R. Arfwedson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1948.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, ERICSSON, MOSSBERG, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen samt tf. chefen för socialdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Gjöres, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det den 27 februari 1948 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn*.

Föredraganden anför:

Lagförslaget har av lagrådet lämnats utan erinran. På sätt framgår av vad jag anfört i samband med remissen av förslaget till lagrådet torde för Avsättning till handelsflottans välfärdsfond å riksstaten för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln böra anvisas ett förslagsanslag å 450 000 kronor.

Föredraganden hemställer därefter,

- 1) att förenämnda lagförslag måtte jämlikt § 87 rege-
ringsformen föreläggas riksdagen till antagande; samt
- 2) att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å rikssta-
ten för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln till *Av-
sättning till handelsflottans välfärdsfond* anvisa ett för-
slagsanslag av kronor 450 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl Gustaf Gyllenhaal.